

Центр досліджень науково-технічного потенціалу та
історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України

На правах рукопису

УДК 621.791

Шимко Олексій Михайлович

Дослідження взаємозв'язку науково-технологічних та ринкових
інновацій та їх впливу на економіку
(на прикладі України та Росії)

Спеціальність 08.02.02 - Економіка та управління
науково-технічним прогресом,
інвестиційні та інноваційні процеси

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертаційна робота виконана в Центрі досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім.Г.М.Доброва НАН України (ЦДПН), м. Київ

Науковий керівник: доктор економічних наук

Малицький Борис Антонович,

ЦДПН НАНУ, директор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Александрова Валентина Петрівна,

Інститут економіки НАНУ, головний науковий співробітник

кандидат економічних наук

Михайлов Сергій Володимірович,

Інститут статистики Міністерства України, старший науковий співробітник

Провідна організація: Київський університет ім. Тараса Шевченка

Захист дисертації відбудеться "28" січня 1998 року о 11 годині на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д2618901 Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України за адресою: 252032, м.Київ, бул.Шевченка, 60.

3 дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ЦДПН НАН України

Автореферат розісланий "24" грудня 1997 року.

Вчений секретар

Спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Лобанова Л.С.

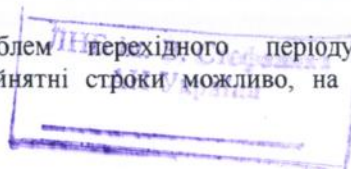
I. Загальна характеристика роботи

Актуальність дослідження. Широкомасштабні процеси трансформації, які відбуваються в Україні та на просторі колишнього СРСР у цілому, а саме - перехід до нової моделі функціонування економіки, зміна політичної системи суспільства, створення нових держав - ставлять перед їх народами та урядами множини серйозних проблем. В економічній сфері це насамперед боротьба з елементами привласнюючого господарювання, розповсюдження ринкових відносин, а також структурна перебудова економіки відповідно до ринкових принципів господарювання та зміни геополітичних умов.

Боротьба з елементами привласнюючого господарювання передбачає забезпечення захисту прав власника, перешкоджання криміналізації економіки. Введення ринкових відносин до економічного життя України вимагає створення на основі грошової та фінансової стабілізації повноцінної національної валюти, формування міцного недержавного сектору економіки на основі приватизації та розвитку приватного підприємництва, обмеження монополізму та багато чого іншого.

Структурна перебудова народного господарства повинна забезпечити ефективну участь України у міжнародному розподілі праці, для чого необхідно скоротити виробництво у тих галузях, які випускають неконкурентоспроможну на світовому ринку продукцію, та розвивати ті, які зможуть завоювати ринки інших країн та утримати внутрішній ринок в конкуренції з імпортною продукцією. Особлива складність цього завдання заключається у тому, що раніше Україна, в силу геополітичної ситуації, будувала галузеву структуру власного народного господарства відповідно розподілу праці та кооперації у рамках СРСР та РЕВ.

Забезпечити розв'язання проблем перехідного періоду в економіці ефективно та в прийнятні строки можливо, на наш

погляд, саме на інноваційній основі. Адже ринкова модель економіки передбачає найширше розповсюдження товарно-грошових відносин, втягнення в сферу їхньої дії все нових та нових об'єктів та суб'єктів. Адже саме інновація, інноваційний проект - це залучення до сфери товарно-грошових відносин, до комерційного обігу нових ринків, нових продуктів та технологій. Таким чином, стимулювання інноваційної діяльності, розробка та реалізація державної та національної інноваційної політики є у дійсний час важливими факторами розвитку економіки України, а, значить, і зміцнення її позицій у зовнішній та внутрішній політиці.

Розгортання ринкових відносин не призвело до наявних успіхів ні в економіці, ні в науково-технологічній сфері. Проте наявними криза неплатежів, спад виробництва, різке скорочення інноваційної активності, яка пов'язана з новою технікою та технологіями.

У цих умовах важливо, на наш погляд, дослідити наступне:

- причини спаду активності у сфері науково-технологічних інновацій;
- трансформацію інноваційної системи країни в умовах перехідного періоду;
- основні форми прояву впливу інноваційного фактора на економіку;
- основні причини наявної трансформації інноваційної системи.

Необхідно розробити концептуальні підходи, які дозволять вибрати правильні орієнтири у цій ситуації. Слід визначити шляхи досягнення бажаної мети.

Для цього потрібен подальший науковий пошук, конкретизація базових понять інноватики на основі обліку нових економічних реалій, формування нового, більш повно враховуючого закономірності розвитку інноваційної сфери комплексу принципів побудови інноваційної політики, розробка практичних рекомендацій по її реалізації.

Щоб зробити коректні теоретичні та методологічні висновки, необхідно врахувати вплив на інноваційну сферу, в свою чергу, економіки, геополітики, екологічного фактора, національної специфіки України та багатьох інших факторів.

У цілому ж ситуація в економіці та інноваційній сфері, яка склалася в Україні в перехідний період, визначила вибір теми дисертаційного дослідження.

Актуальність проблеми дослідження взаємодії науково-технологічних та ринкових інновацій та впливу інноваційної сфери на економіку країни на сучасному етапі, розвитку інноваційної політики, подальша розробка теоретичних, методологічних та практичних питань її формування в сучасних умовах визначили мету та завдання цієї роботи, об'єкт та предмет дослідження.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі економічного та наукознавчого аналізу дослідити взаємозв'язок науково-технологічних та ринкових інновацій та їх вплив на економіку країни, обґрунтувати та розробити пропозиції щодо розвитку інноваційної політики України.

Відповідно поставленої мети сформульовано наступні завдання:

- проаналізувати теоретичні аспекти впливу інноваційного фактора на економіку країни з урахуванням специфіки поточного часу;
- провести аналіз відносин інтелектуальної власності в сфері інноваційної діяльності;
- дати короткий ретроспективний аналіз економічної та інноваційної політики в країні;
- дослідити економічну та інноваційну політику в Україні та Росії;
- дослідити основні напрямки інноваційної активності економічних агентів України та Росії;
- обґрунтувати та розробити пропозиції щодо розвитку інноваційної політики в Україні.

Об'єктом дослідження є інноваційна політика України та Росії.

Залучення даних, які пов'язані зі станом економіки та інноваційної сфери Росії обумовлюється наступними причинами:

- Росія по ряду напрямків політичного та економічного розвитку близька Україні;
- при аналізі ситуації в Україні часто є корисним співставлення з аналогічними даними по країні, в якій існують подібні тенденції;
- в сучасних умовах, коли збір економічної інформації ускладнюється об'єктивними та суб'єктивними обставинами, часто можливим та необхідним є синтез даних по відповідних аспектах економіки України та Росії на основі принципу взаємного доповнення.

Предметом дослідження є взаємозв'язок науково-технологічних та ринкових інновацій та механізм їх дії на економіку країни.

Стан розробки проблеми. Значну участь в розробці проблематики інноваційної діяльності та інноваційної політики взяли такі вчені, як Й.Шумпетер, Г.Менш, Р.Нельсон, Д.Сахал, П.Друкер, Г.М.Добров, Б.А.Малицький, О.О.Коренний, В.П.Соловійов, Д.М.Черваньов, Ю.М.Бажал, Б.Санто та ін. В той же час інноваційна теорія не отримала ще послідовного та комплексного розвитку, зокрема, в Україні та Росії, де вона розроблялася, переважно, в рамках теорії науково-технічного прогресу. В поточний час сформувалась низка основних напрямків розвитку інноватики, серед яких можливо виділити наступні:

- макроекономічні фактори генерації та дифузії науково-технологічних інновацій;
- вдосконалення суспільного регулювання інноваційної діяльності;
- соціально-психологічні аспекти інноваційного процесу.

Основним недоліком сучасної наукової літератури з інноваційної тематики є відсутність системності та комплексності в дослідженні інноваційній сфері. Це виявляється, зокрема, в штучному відокремленні науково-технологічних інновацій від їх комплексу в цілому, який включає і ринкові інновації. Незважаючи на велику кількість публікацій по інноваційній тематиці, теорія інновацій не в змозі вичерпно відповісти на запитання практики і потребує нових концептуальних та теоретико-методичних підходів.

Спрощене уявлення про науково-технологічні інновації як про головні джерела економічного росту у будь-якій економічній ситуації, незважаючи на її специфіку, не дає можливості адекватно сприймати розвиток подій в інноваційній сфері України. Необхідно осмислення системи економічних, соціальних, політичних, геополітичних, технологічних факторів, які формують інноваційну систему та інноваційну політику України. Тільки це може надати можливість ефективно керувати розвитком інноваційної сфери. Особливо важливо оптимізувати співвідношення між державним регулюванням цієї сфери та її самоорганізацією, яка ґрунтується на інтересах економічних агентів - підприємств та організацій.

Фактичною базою дослідження стали статистичні дані Міністерства статистики України, Кабінету міністрів України, Міннауки України, Госкомстату РФ, Уряду РФ, Міністерства науки РФ, дані міжнародного "Порівняльного дослідження проблем трансформації академічної науки", яке було здійснене за безпосередньої участі автора, результати проведеного автором перспектив втілення в інноваційних проектах наукових результатів, отриманих від НДДКР по пріоритетних напрямках державної науково-технологічної політики (на прикладі ВУЗівського сектору науки), дані економічних та наукознавчих досліджень, матеріали преси про стан та події в економіці та інноваційній сфері України і Росії та їх історичних попередників.

Наукова новітність роботи полягає у наступному:

- на основі розробленого автором теоретико-методичного підходу, який відзначається від відомих видокремленням двох узагальнених видів інновацій - науково-технологічних та ринкових, сформульовано принцип системної єдності науково-технологічних та ринкових інновацій;
- на основі дослідження положень теорії інноватики, в результаті аналізу ситуації в економіці та науково-технологічному потенціалі України та Росії встановлено, що в перехідний період пріоритетна роль належить ринковим інноваціям;
- вперше досліджено процеси еволюції інтелектуальної власності в рамках інноваційного циклу в економічних умовах сучасної України та розроблено їх економіко-правові характеристики;

- вперше досліджено перспективи втілення в інноваційних проєктах наукових результатів, отриманих від НДДКР по пріоритетних напрямках державної науково-технологічної політики (на прикладі ВУЗівського сектору науки), визначено напрями, найбільш привабливі для інвестування.

Практичне значення роботи. Отримані теоретичні висновки та результати конкретного аналізу стану ринкових перетворень в Україні з урахуванням їх впливу на сферу науково-технологічних інновацій слугували основою для розробки комплексу рекомендацій щодо вдосконалення державної інноваційної політики України. Рекомендації призначені Президентові, Кабінету міністрів, Верховній Раді, Міністерству економіки, Міністерству у справах науки та технологій, Державному інноваційному фонду, Державному фонду фундаментальних досліджень. Основні з них полягають у наступному:

- скоротити пряме державне втручання в економіку країни у вигляді дотацій, податкових пільг та пільгових кредитів з метою підвищення зацікавленості підприємств у проведенні інновацій;
- програми підтримки галузей та виробництв в рамках перетворення галузевої структури економіки розробляти на основі врахування прояву інноваційного фактора, створюючи механізми фінансового, організаційного та науково-технологічного забезпечення повноти інноваційного циклу;
- кошти, які спрямовуються державою на підтримку інноваційної діяльності в Україні, розподіляти на основі врахування насамперед ринкової орієнтації інноваційних проєктів;
- фінансування державою прикладних досліджень здійснювати з урахуванням вимоги забезпечення повноти інноваційного циклу;
- за рахунок бюджетних коштів здійснювати фінансування фундаментальних та гуманітарних досліджень, мірою, достатньою для збереження провідних наукових шкіл, формування наукового заділу для вітчизняної прикладної та

ВУЗівської науки, збереження інтелектуального потенціалу суспільства;

- для збереження та розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, необхідного для забезпечення високої ефективності інноваційної діяльності, слід здійснювати державну підтримку освіти, зокрема, по спеціальностях, орієнтованих на інноваційну діяльність.

На прикладі ВУЗівського сектору науки серед пріоритетних напрямків державної науково-технологічної політики виявлено ті, перспективи втілення результатів яких в інноваційних проєктах є найбільш сприятливими. Їх розвиток повинен стати одним з важливих завдань Державного інноваційного фонду.

Апробація результатів дослідження. Головні положення дисертації доповідалися та були схвалені на XIV Київському міжнародному симпозіумі з наукознавства та науково-технологічного прогнозування "Розвиток науки та перетворення у суспільстві: досвід, проблеми, стратегії" (вересень 1992 р., м. Київ), на XV Київському міжнародному симпозіумі з наукознавства та науково-технічного прогнозування (червень 1994 р., м. Київ), на VI науковій конференції молодих вчених "Історія науки, освіти та культури в Україні: традиції та сучасність" (квітень 1995 р., м. Київ), на VII науковій конференції молодих вчених "Інтелектуальна еліта України: минуле, дійсне, майбутнє" (травень 1996 р., м. Київ), на Міжнародній науково-практичній конференції "Демографічна ситуація у Карпатському регіоні: реальність, проблеми, прогнози на XXI століття" (квітень 1996 р., м. Чернівці), на XVI Київському міжнародному симпозіумі з наукознавства та науково-технологічного прогнозування (жовтень 1996 р., м. Київ).

Результати дисертаційного дослідження були використані при розробці проєкту Концепції державної інноваційної політики України.

За підсумками проведених досліджень опубліковано 4 наукових робіт обсягом 1,8 друк. арк.

Структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох глав та заключення. Загальний обсяг роботи складає 186 сторінок, з них 9 таблиць та 14 малюнків. Список літератури включає 167 найменувань.

II. Основний зміст роботи

В роботі здійснено розкриття основних понять інноватики. Розглянуто зміст терміну "інновація". Засновник інноватики Й.Шумпетер розкривав це поняття наступним чином: інновація - "... нова комбінація засобів виробництва". Шумпетер розрізняв наступні види інновацій:

- виготовлення нового, тобто раніше невідомого споживачам, блага чи створення нової якості того чи іншого блага;
- впровадження нового, тобто даній галузі промисловості ще практично невідомого, методу (способу) виробництва, в основі якого не обов'язково лежить нове наукове відкриття і який може полягати також у новому способі комерційного використання відповідного товару;
- освоєння нового ринку збуту, тобто такого ринку, на якому до цього часу дана галузь промисловості цієї країни ще не була презентована, незалежно від того, існував цей ринок раніше чи ні;
- отримання нового джерела сировини, чи напівфабрикатів, рівним чином незалежно від того, існувало це джерело раніше, чи просто не бралось до уваги, чи рахувалося недоступним, чи його ще належало створити;
- проведення відповідної реорганізації, наприклад, забезпечення монопольного стану (шляхом створення тресту) чи підрив монопольного стану іншого підприємства.

Перші два види інновацій ми будемо називати науково-технологічними інноваціями, а останні три - ринковими (маючи на увазі їх орієнтацію на освоєння нових ринків чи на заняття вигідного положення на існуючому ринку).

Автор розділяє шумпетеровську точку зору на визначення інновації. З одного боку, це не змушує нас виходити далеко за рамки економічної сфери, а з другого - дозволяє не замикатися у рамках сфери науки та технологій. Визначення Й.Шумпетера є першим в інноватиці. Воно одночасно дає перелік видів інновацій у самому загальному вигляді. Для нас це визначення корисне

тим, що запропоновані ним формулювання видів інновацій не зіпсовані класифікаційними принципами. У той же час автор вважає доцільним не обмежувати інновації в економіці лише промисловістю. Їх слід вважати характерними у всіх галузях економіки.

На основі різних класифікаційних принципів будуються класифікації інновацій. Вони, абстрагуючись від одних аспектів інновації як цілісного феномену та акцентує увагу на інших, дозволяють глибше проаналізувати цей феномен.

Визначившись, таким чином, з тлумаченням поняття "інновація", сформульовано поняття "інноваційна діяльність" як діяльність по підготовці та реалізації інновацій.

Важливу роль в організації взаємних зв'язків в рамках інноваційного циклу відіграють відносини власності. А через те, що винахід, ноу-хау, інноваційна ідея, інноваційний проект є продуктами інтелектуальної праці, складаються специфічні відносини - інтелектуальна власність.

Зміна відносин інтелектуальної власності тісно пов'язана з етапами науково-технологічного інноваційного циклу. Сфера генерації та реалізації інновацій широка та різноманітна. До неї входять наука, виробництво, сфера винахідницької діяльності, маркетинг, менеджмент збуту, стратегічний менеджмент. Кожна з цих сфер тою чи іншою мірою інституціалізована, а відносини між ними багато в чому будуються на основі інтелектуальної власності.

З інституційним аспектом інноваційної діяльності тісно пов'язано поняття інноваційної системи. Ми під інноваційною системою розуміємо сукупність інституційних утворень, які займаються інноваційною діяльністю чи безпосередньо здійснюють забезпечення цієї діяльності.

Усі учасники інноваційної системи дотримуються власної, певної лінії поведінки відносно інноваційної діяльності. А в широкому розумінні політика будь-якого суб'єкту - це його поведінка у будь-якій сфері чи (та) з будь-якого приводу.

Держава, в силу свого особливого положення - можливості законотворчості, значної частки власності в господарстві країни - чинить своєю поведінкою значний вплив на інноваційну

систему країни. Державна інноваційна політика - це комплекс заходів, спрямованих на розвиток та експлуатацію національної інноваційної системи в інтересах держави.

Специфіка інноваційної політики тієї чи іншої країни визначається цілим рядом причин, серед яких слід виділити:

- особливості існуючої інноваційної системи;
- характеристика стану інноваційної системи, якого необхідно досягти в той чи інший період, міра визначеності цієї характеристики;
- ресурсні обмеження розвитку інноваційної системи, їх параметри в дійсний час та прогноз на майбутнє.

Наше дослідження базувалось, насамперед, на наступних принципах:

- відмінності науково-технологічних та ринкових інновацій;
- урахування впливу економіки на сферу інновацій;
- урахування впливу державної економічної та інноваційної політики на інноваційну систему.

Дотримання цих принципів обумовило як вивчення кількісних даних, показників економічної та інноваційної діяльності, так і аналіз різних нормативних актів та інших офіційних документів, які видбивають державну економічну та інноваційну політику. В нашій роботі ми використали наступний комплекс індикаторів інноваційної діяльності. В першу чергу до них відносяться показники, які характеризують галузеву структуру виробництва на рівні, перш за все, комплексів галузей. Створення нової галузі є інновацією великого значення.

Як показник інноваційної діяльності в плані освоєння нових ринків збуту та закупок ми розглядали експортну та імпорتنу активність, стан внутрішнього ринку країни з того чи іншого виду продукції. В цьому плані також представляє інтерес вивчення загального розвитку сфери торгівлі та послуг, зміни їх місця в народному господарстві.

З точки зору створення нових організаційних структур та зайняття вигідного положення на ринку ми розглядали процеси

приватизації, конверсії, регулювання монопольної діяльності та розвитку малого бізнесу.

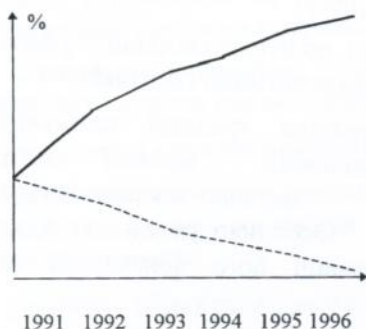
В плані аналізу інноваційної політики особливої уваги було надано державній науково-технологічній політиці.

В нашій роботі ми продовжили традиції київської школи наукознавства, приділивши великої уваги показникам функціонування науково-технологічного потенціалу на макрорівні. Особливо ретельно було розглянуто тенденції трансформації його фінансової та кадрової складової.

Ми також широко використали дані про інноваційну активність економічних агентів, тобто на мікрорівні. Особливої уваги ми надали науково-технологічним інноваціям - нової техніки, технологіям, матеріалам.

Труднощі перехідного періоду не змогли радикально перешкодити розповсюдженню інноваційної моделі поведінки економічних агентів. Однак основні напрямки інноваційної активності підприємств, як виявлено цим дослідженням, не є такими, на які очікували багато фахівців. По всіх ознаках, головними напрямками інноваційної діяльності економічних агентів за сучасних умов є освоєння нових ринків збуту, закупок, зайняття монопольного стану чи підрив монополії конкурента. Це особливо яскраво проявляється у зростанні зовнішньоторгівельного обороту на тлі економічної кризи та падіння науково-технологічної активності (див. мал. 1 та 2). Саме вони знаменують перехід від планово-централізованої економіки, від ринкової експлуатації держави та податкоплатників до ринку, так би мовити, справжнього, в умовах якого господарює інноваційна модель поведінки підприємств.

Малюнок 1.

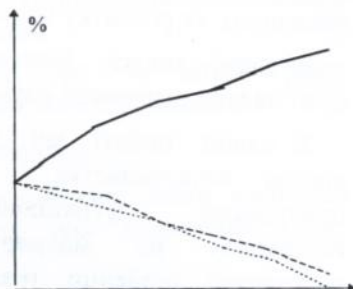

1991 1992 1993 1994 1995 1996

— зовнішньоторгівельний оборот

- - - - - впровадження нових
технологій

Малюнок 2.

1991 1992 1993 1994 1995 1996

— зовнішньоторгівельний оборот

- - - - - впровадження нової техніки

- - - - - створення ВВП

За наших умов, коли простоюють гігантські виробничі потужності, освоєння, наприклад, нового ринку збуту може привести до різкого збільшення маси прибутку при мінімальних інвестиціях та витратах часу на організацію виробництва. Зростає і норма прибутку - за рахунок ефекту масштабу. Часто для того, щоби вийти на новий ринок збуту, необхідно знизити ціну товару та (чи) підвищити його якість. Цього можна досягти, знайшовши чи створивши ринок більш дешевих та (чи) більш якісних комплектуючих, сировини. Близький по значенню ефект мають і інновації, пов'язані з зайняттям/підривом монопольної позиції.

У порівнянні з науково-технологічними інноваціями, які, як правило, вимагають виготовлення чи закупки нового обладнання та часу для пусконаладжувальних робіт, пов'язані із значним комерційним ризиком - буде новий товар користатися попитом чи ні - ці інновації найбільш доступні та ефективні в сучасній економічній ситуації в Україні та Росії.

Кошти, отримані в результаті реалізації інноваційних проектів ринкової орієнтації (освоєння нових ринків збуту, закупок, зайняття монопольного стану чи підриву монополії конкурента), можуть спрямовуватися і на науково-технологічні інновації. Виходить, що ринкові інновації є

попередниками науково-технологічних як хронологічно, так і економічно. Тому ми робимо висновок, що за даних умов ринкові інновації користуються пріоритетом.

У загальному плані вплив ринкових інновацій на економіку сучасної України та Росії полягає у наступному:

- в результаті активної діяльності по освоєнню зовнішніх та внутрішніх ринків збуту та закупок відбувається значний зріст зовнішньоторговельного обороту. Це явище можна оцінити позитивно, тому що воно сприяє економічній стабілізації та інтеграції країни до світового економічного простору;
- експортна активність створює "точки росту" у народному господарстві країни, забезпечує певний приплив інвестицій;
- ринкові інновації з'явилися важливим фактором структурної перебудови економіки, і передусім - підвищення частки сфери послуг у народному господарстві. Зближення цього показника з рівнем розвинутих країн слід оцінити позитивно.

В той же час активність в сфері ринкових інновацій має і ряд негативних наслідків:

- сфера зовнішньої торгівлі перетворилася на шлях відпливу значної маси вітчизняного капіталу;
- висока комерційна привабливість ринкових інновацій відволікає кошти з науково-технологічної сфери.

В складних соціально-економічних обставинах перехідного періоду необхідно підвищити ефективність державного керування економікою та сферою інновацій, насамперед за рахунок концентрації зусиль на пріоритетних напрямках при загальному скороченні масштабу державного втручання в життя суспільства.

Відповідно, ми формуємо три лінії стратегії держави та суспільства в рамках інноваційної політики:

- дестимулювання неінноваційної моделі поведінки підприємств;
- стимулювання ринкових інновацій;

- стимулювання науково-технологічних інновацій.

Для підриву неінноваційної моделі поведінки необхідно всебічно скоротити міру прямого втручання держави у економіку.

Це, в свою чергу, передбачає:

- форсування ваучерної, безкоштовної приватизації;
- зменшення масштабів субсидування, дотування та пільгового кредитування підприємств та виробництв;
- захист за допомогою митного тарифу тільки тих галузей та виробництв, які мають реальні перспективи надбання конкурентоспроможності в умовах вільної торгівлі;
- поширення практики проведення процедури банкрутств.

Автором було проведено дослідження науково-технологічної активності у ВУЗівському секторі української науки. Метою дослідження було визначення перспектив втілення в інноваційних проєктах наукових результатів, отриманих від НДДКР з пріоритетних напрямків державної науково-технологічної політики. Були розраховані такі показники, як:

- ступінь відповідності тематики НДДКР пріоритетам державної науково-технологічної політики;
- розподіл НДДКР по конкретних пріоритетних напрямках;
- розподіл НДДКР по наукових напрямках, втілених в рамках державних науково-технологічних програм;
- науково-технологічний рівень розробок.

Загалом було обстежено 224 НДДКР. Переважаюча кількість з них (81,7%) відповідає пріоритетам державної науково-технологічної політики, що видбивається тематикою державних науково-технологічних програм.

Найбільш забезпеченими науково-технологічним потенціалом ВУЗівської науки виявилися такі напрямки, як :

- екологічно чиста енергетика та ресурсозберігаючі технології - 27,9% пріоритетних НДДКР;
- нові речовини та матеріали - 22,9%;
- перспективні інформаційні технології, засоби комплексної автоматизації, системи зв'язку - 22,5%.

Більшість розробок (69,1% всіх НДДКР) відповідає світовому науково-технічному рівню (27,1%), перевищують його (25,0%) чи взагалі не мають аналогів (47,9%).

Найкращі перспективи втілення в інноваційних проектах наукових результатів, отриманих від НДДКР з пріоритетних напрямків державної науково-технологічної політики (на прикладі ВУЗівського сектору науки) мають наступні пріоритетні напрямки державної науково-технологічної політики:

- перспективні засоби обчислювальної техніки, аналітичне приладобудування, телекомунікації - 27 розробок;
- підвищення надійності та довговічності машин та конструкцій - 20 розробок;
- створення технічних та системних засобів моніторингу оточуючого природного середовища - 15 розробок;
- матеріали електронної техніки - 11 розробок;
- нові технології та обладнання для виробництва будівельних матеріалів, продукції деревообробної та целюлозно-паперової промисловості - 10 розробок.

Однак цей значний науково-технологічний заділ залишається невикористаним. 90% українського виробництва не спирається на вітчизняну науку. Необхідно, щоби зазначені вище напрямки отримали пріоритетну державну фінансову, організаційну та правову підтримку.

Фінансування фундаментальної науки доречно як за базовим, так і за цільовим принципом. За базовим принципом слід фінансувати наукові організації, які спеціалізуються на фундаментальних дослідженнях, наприклад, академії наук, окремі наукові організації (сформовані, наприклад, у вигляді національних наукових центрів), деякі ВУЗи. Для фінансування не організації, а досліджень, слід застосовувати цільовий принцип. Наявна криза у науковій системі країни виявила, зокрема, низьку спроможність її до самоорганізації. Враховуючи це, необхідно неухильно підвищувати частку цільового фінансування, тобто розподілу асигнувань виходячи з пріоритетів, зовнішніх для наукової системи, які установлюються державою та суспільством, на основі, природно, даних відповідної експертизи. За цих умов

повинна зрости роль Державного фонду фундаментальних досліджень, різноманітних благодійних фондів.

У фінансуванні прикладних досліджень цільовий принцип повинен бути головним. Для фінансування НДДКР, орієнтованих безпосередньо на потреби держави як економічного суб'єкта, доцільно застосовувати контрактну систему.

Для реалізації державної промислової політики необхідно, щоби здійснювалися активні заходи по забезпеченню впровадження результатів організованих НДДКР. Слід або резервувати кошти для державних капітальних вкладень, або кошти підприємств, або інших інвесторів. Тобто держава повинна фінансувати відповідні прикладні дослідження лише у тому випадку, коли сама намірена здійснювати відповідні інвестиції (як правило, в державні підприємства) чи якщо отримає достатні докази готовності до цього від самих підприємств. В першу чергу, таким доказом може стати безпосередня участь підприємства у фінансуванні відповідних НДДКР.

Нові концептуальні підходи до розвитку національної та державної інноваційної політики орієнтовано на підвищення її ефективності в питанні стимулювання інноваційної діяльності, активного розгортання ринкових відносин в економіці України.

Головні положення дисертаційного дослідження викладені у наступних публікаціях:

1. Шимко А.М. Научный результат в контексте товарно-денежных отношений // Наука та наукознавство, 1996. - N3-4, с.27-32
2. Шимко А.М. К вопросу о совершенствовании механизмов финансирования в отраслевом секторе науки // Развитие науки та науково-технічного потенціалу в Україні та за кордоном, 1997. - N1(12), с.20
3. Шимко А.М. Актуальные вопросы взаимодействия инновационной сферы и экономики // Наука та наукознавство, 1997. - N1-2, с.107-110
4. Шимко О.М. Взаємодія інноваційної сфери та економіки. - Київ: НДІ статистики, 1997. - 1 д.а.

Анотація

Шимко О.М. Дослідження взаємозв'язку науково-технологічних та ринкових інновацій та їх впливу на економіку (на прикладі України та Росії)

Дисертацією є рукопис

Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук за спеціальністю 08.02.02 - Економіка та управління науково-технічним прогресом, інвестиційні та інноваційні процеси

Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України. Київ, 1997.

Розроблен науково-методичний підхід дослідження взаємозв'язку науково-технологічних та ринкових інновацій та їх впливу на економіку. На його основі проведений аналіз економічних процесів в Україні та Росії. Праналізована інноваційна активність економічних суб'єктів. Розроблені рекомендації щодо посилення ролі інноваційного фактору в економіці України, визначені напрямки подальших досліджень за проблемою.

Ключові слова: інновація, науково-технологічні інновації, ринкові інновації, економіка перехідного періоду, дежавна інноваційна політика, науково-технологічна політика.

Аннотация

Шимко А.М. Исследование взаимосвязи научно-технологических и рыночных инноваций и их воздействия на экономику (на примере Украины и России)

Диссертацией является рукопись

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.02 - Экономика и управление научно-техническим прогрессом, инвестиционные и инновационные процессы

Центр исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М.Доброва НАН Украины. Киев, 1997.

Разработан научно-методический подход исследования взаимосвязи научно-технологических и рыночных инноваций и их воздействия на экономику. На его основе проведен анализ экономических процессов в Украине и России. Проанализирована инновационная активность экономических субъектов. Разработаны рекомендации по усилению роли инновационного фактора в экономике Украины, определены направления дальнейших исследований по проблеме.

Ключевые слова: инновация, научно-технологические инновации, рыночные инновации, экономика переходного периода, государственная инновационная политика, научно-технологическая политика.

The abstract

Shimko A.M. ^{*}The Investigation of Correlation S&T and Market Innovations and Their Influence on Economy (on Ukraine and Russia Examples)

The dissertation is manuscript

The dissertation is submitted for the maintaining of the scientific degree of Candidat of Economic Sciences in speciality 08.02.02 - The

Economy and Management of Scientific and Technological Progress,
Processes of Investment and Innovation

The Dobrov Scientific and Technological Potential and History of Science Studies Centre of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 1997.

The scientific approach of research of correlation S&T and market innovations and their influence on economy have been developed in the dissertation. The analysis of economic processes in Ukraine and Russia was made on its base. The innovation activity of economic agents was analysed. The recommendations as for innovation influence on economy upgrading in Ukraine were developed. The author found the ways of future research.

Key words: innovation, scientific and technological innovations, market innovations, economy of transition period, governmental innovation policy, science and technology policy.

Інформаційно-видавничий центр
Держкомстату України

Папір офсетний
Формат 60x84 $\frac{1}{16}$
Тираж 12 Сприм.
Друк офсетний
Замовлення № 194/6

Підписано до друку 1. 12. 1997р.

AB 39.182

AB 39.182